

УДК 378

КОПІЛА Ю.М.,
магістрантка 011 Освітні, педагогічні науки
(Андрагогіка. Освіта дорослих),
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Сучасність вимагає активних змін, постійних трансформацій в питаннях реформування освітньої галузі. Змінюються професійні підходи, змінюється також і духовна сфера особистості на яку впливають, як зовнішні суспільні, так і внутрішні особистісні фактори. Перероджуються цінності, погляди та переконання, тому з'являється необхідність дослідження сучасних цінностей, ціннісних орієнтацій та життєвих смислів людини, як біосоціальної істоти.

Стаття має на меті дослідження важливості ціннісних орієнтацій, як компонентів внутрішньої сфери особистості педагога та особливостей їх розвитку в системі післядипломної освіти.

Дослідження цінностей та ціннісних орієнтацій у становленні особистості зібрані в працях: І. Беха, М. Боришевського, Т. Бутківської, І. Зязюна, Л. Долинської, В. Іздебської, К. Зозулі, В. Марчука, С. Матяжа, С. Пішуна, А. Коротаєвої, Н. Шахової та ін.

Цінності – це, з одного боку, властивість того чи іншого суспільного предмета, явища, які задовольняють потреби, інтереси, бажання людини. Інакше кажучи, це соціально-значущі уявлення про те, що таке добро, справедливість, патріотизм, любов, дружба тощо. Вони, зазвичай, не піддаються сумніву, але видозмінюються, є еталоном, ідеалом для людини. З іншого боку – це ставлення суб'єкта до предметів та явищ реальності, яке виражається ціннісними орієнтаціями, соціальними установками, якостями особистості. Тут вони виступають як певна структура особистості [1, с. 27].

За дослідженням М. Рокіча виділяють:

– термінальні цінності – переконання в тому, що якась кінцева мета індивідуального існування варта того, щоб до неї прагнути;

– інструментальні цінності – переконання в тому, що якийсь образ дій або властивість особистості є переважними у тій чи іншій ситуації [4, с.231].

Одним з перших проблематику ціннісних орієнтацій розглядав німецький соціолог, філософ, історик Макс Вебер. Аналізуючи життєдіяльність особистості, Вебер посилався на неокантіанську теорію, згідно з якою, будь-яка діяльність людини залежить від її особистісних цінностей, які відображаються в нормах поведінки. Подальший розвиток аксіологічної проблематики в межах соціології зумовлено суперечністю між об'єктивною природою цінностей та їх залежністю від суб'єкта та його ціннісних уявлень.

Поняття «ціннісні орієнтації» залучив до наукового обігу американський соціолог Т. Парсонс. У науковій літературі 60–80-х років минулого століття його розглядали А. Здравомислов, В. Ядов та ін.

Ціннісні орієнтації – це елементи структури особистості, які характеризують смислову сторону її спрямованості. Вони є регулятором поведінки, вчинків, дій людини і основою світогляду. Про формування системи ціннісних орієнтацій починають говорити в ранньому юнацькому віці, характеризуючи цей і весь наступний період як «моральну рефлексію», переоцінку цінностей. При цьому цінності, які проголошує людина на цьому віковому етапі вибираються як орієнтири для подальшої життєдіяльності [3, с. 208].

О. Леонте'в визначає ціннісні орієнтації як «усвідомлені уявлення суб'єкта про власні цінності». На думку М. Горлача, «ціннісні орієнтації, будучи складовими частинами більш складних духовних утворень, трансформуються, конкретизуючись у свідомості, спонукають людину до реалізації їх у процесі діяльності».

Загалом ціннісні орієнтації визначають:

- 1) загальну спрямованість інтересів і прагнень особистості;
- 2) ієрархію індивідуальних вподобань і зразків;
- 3) цільові і мотиваційні програми;
- 4) рівень вподобань;
- 5) уявлення про дійсне і механізми селекції за критеріями значущості;
- 6) міру готовності й рішучості до реалізації власного «проекту життя» [5, с. 227].

Наявність стійких ціннісних орієнтацій є показником зрілості особи. Детермінантами ціннісних орієнтацій особистості є умови життя, діяльність, а також схильності, здібності, інтереси, потреби людини (Б. Ананьев, В. Мясіщев, В. Ядов та інші).

Американський психолог, розробник теорії рис особистості Г. Олпорт говорить про «ціннісні орієнтації» як спрямованість особистості на відповідні цінності життя, які визначають якісні життєві цілі людини, виражають відповідно те, що для неї є найбільш важливим.

Ціннісні орієнтації (з боку структури і змісту) розглядаються як третій елемент мотиваційного компонента педагогічної свідомості. Основна функція цінностей полягає в регуляції соціальної поведінки людини (у широкому значенні) і її професійної діяльності.

Ефективність упровадження концепції «Нова українська школа» передусім визначається вирішенням питання підготовки вчителя до ефективної діяльності в умовах освітніх реформ. Виклики сьогодення вимагають від освітянина не лише досконало володіти теорією і методикою викладання окремих дисциплін, а й бути творчою особистістю, професіоналом із розвинутою системою особистісних цінностей. У цьому контексті дослідження ціннісних орієнтацій педагога набуває особливого значення, оскільки ціннісні орієнтації мають вирішальний вплив як на професійне, так і на особистісне самовизначення фахівця, ними опосередковується вся педагогічна діяльність [2, с. 135].

У ході констатувального експерименту дослідження розвитку ціннісних орієнтацій педагогів було з'ясовано, що найбільш високий відсоток значимих цінностей становлять: здоров'я, щасливе сімейне життя, любов, наявність гарних і вірних друзів, впевненість в собі, матеріально забезпечене життя, життєрадісність, чесність, освіченість, незалежність, відповідальність, сміливість у доведенні думки. Найменш розвинені (незначимі) цінності, які вказали педагоги: життєва мудрість, розвиток, впевненість в собі, активне діяльне життя, краса природи і мистецтва, непримиренність до недоліків інших, сміливість у доведенні думки, широта поглядів, творчість, суспільне визнання, пізнання, тверда воля, ретельність. Дані цінності є важливими, як в особистісній, так і в професійній сфері педагогів, що зумовлює необхідність формування ціннісних орієнтацій шляхом впровадження тренінгових програм у процес підвищення фахової кваліфікації педагогічних працівників.

Суттєвих змін зазнає і сам процес та зміст підвищення кваліфікації педагогічних працівників. На зміну застарілим формам навчання з'являються нові – сучасні, нетрадиційні, мобільні, активні форми навчання дорослих, такі як: інтерактивні лекції, воркшопи, вебінари, тренінги, коуч-студії, які активізують процес навчання, творчого розвитку та професійного зростання педагогів.

З метою розвитку ціннісних орієнтацій, усвідомлення життєвих смислів, набуття навичок соціально-емоційного та етичного навчання, вміння розпізнавати власні почуття, емоції, розроблено тренінгову програму «Ціннісні індикатори педагога нової української школи», яка передбачає професійний та особистісний розвиток педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти. Метою даної тренінгової програми є формування цінностей у педагогів, набуття ними м'яких навичок соціально-емоційного та етичного навчання у процесі активної педагогічної співпраці. Тренінгові заняття програми, через низку інтерактивних вправ та практик, передбачають розвиток наступних компетентностей педагогів: спроможність ідентифікувати себе із власними цінностями та цінностями професійного середовища; здатності успішно взаємодіяти з іншими; уміння активно слухати; вміння розпізнавати емоції; готовність до професійної рефлексії.

Отже, ефективність процесу формування ціннісних орієнтацій педагогів у системі післядипломної освіти можна активізувати шляхом впровадження комплексу психолого-педагогічних умов: реалізації тренінгової програми формування ціннісних орієнтацій педагогів, спрямованої на усвідомлення дорослими власної системи ціннісних орієнтацій; розвиток сукупності емоційно-оцінювальних ставлень педагога до власних професійних позицій; розвиток активної професійної позиції, збагачення суб'єктного ціннісно-смыслового досвіду у процесі підвищення кваліфікації за нетрадиційними формами навчання дорослих.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутківська Т. Проблема цінностей у соціалізації особистості / Т.В.Бутківська // Цінності освіти і виховання / за заг. ред. О.В.Сухомлинської. – К., 1997. – С. 27–31.
2. Прокопенко О. Ціннісні орієнтації вчителів закладів загальної середньої освіти як чинник їх професіоналізму / О. А. Прокопенко // Теоретичні і прикладні проблеми психології. - 2018. - № 3(3). - С. 134-144. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipp_p_2018_3%283%29__17
3. Скальська, Л. Ціннісні орієнтації особистості: зб. наук. праць Актуальні проблеми психології/ Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України ; за ред. С. Д. Максименка ; [редкол.: С. Д. Максименко, Н. В. Слободяник та ін.]. - Київ: Т. 10. Вип. 4, 2008. - 391 с.
4. Шахова Н. Проблема цінностей та ціннісних орієнтацій особистості в психологічній науці / Н. Є. Шахова // Вісник Одеського національного університету. Психологія. - 2013. - Т. 18, Вип. 22(3). - С. 231-237. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_psi_2013_18_22%283%29__32.
5. Целякова О. Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві / О. М. Целякова // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2009. – Вип. 38. URL: http://zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_38_22.pdf.

Коптіла Юлія Михайлівна. Психологічні аспекти розвитку ціннісних орієнтацій у системі післядипломної освіти

У статті розкрито поняття «цінностей», «ціннісних орієнтацій», як компонентів педагогічної свідомості. Висвітлено механізми розвитку ціннісних орієнтацій у процесі підвищення фахової кваліфікації педагогів.

Koptila Y. Psychological aspects of the development of value orientations in the system of postgraduate education

The article reveals the concept of "values", "value orientations" as components of pedagogical consciousness. The mechanisms of development of value orientations in the process of professional development of teachers are highlighted.

УДК 373.21

КОРЧАК Н.А.,

магістрантка 011 Освітні, педагогічні науки

(Педагогічне дорадництво),

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,

м. Київ, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ І УПРАВЛІННЯ МЕТОДИЧНОЮ РОБОТОЮ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Актуальність теми та загальна постановка проблеми. Актуальність проблеми якості дошкільної освіти зростає з кожним днем. Сучасні вимоги суспільства до освіти набувають небувалої мінливості та динамічності. Пріоритетом для працівників дошкільних закладів є побудова їхньої роботи таким чином, щоб вона не лише відповідала потребам суспільства, а й забезпечувала збереження власної гідності, унікальності дошкільного дитинства (відповідно до основних напрямків базової складової в Україні).

В умовах соціальних реформ високий рівень загальної та професійної педагогічної освіти загалом не вирішує освітніх проблем, оскільки одним із найважливіших завдань системи освіти є підвищення ефективності та якості методичної роботи.

Однією з умов управління якістю освіти є оптимізація педагогічного процесу, яка здійснюється в результаті роботи за такими напрямками: оновлення змісту дошкільної освіти; активізація творчого потенціалу педагогічних працівників; організація ефективного освітнього простору та середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми. В останнє десятиліття ключовою ідеєю освіти була і залишається ідея її розвитку, впровадження інновацій в організації та управлінні методичною роботою в дошкільній освіті. На законодавчому рівні концептуальні настанови щодо оновлення дошкільної освіти відображені в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», базовій складовій дошкільної освіти. На думку авторів, вони визначили модель для переходу системи на інноваційний шлях розвитку. З точки зору сучасних наукових підходів, інноваційна діяльність характеризується сукупністю критеріїв - умов, навчального процесу, управління та результатів цього процесу, діяльності тощо.

Теоретичною основою для вирішення проблеми організації та управління методичною роботою закладів дошкільної освіти є роботи вчених у галузі управління освітою (О. Адаменко, В. Григораш, І. Гришина, Л. Даниленко, Л. Карамушка, В. Крижко, О. Мармаза, Є. Хриков та ін.), управління освітніми інноваціями (Л. Даниленко, М. Савенков та ін.), інноваційний розвиток навчальних закладів (В. Докучаєва, Ю. Конаржевський, В. Лазарєв, О. Лоренсов, О. Мойсєєв, О. Пометун, М. Поташник, В. Руст, І. Сущенко та інші).

Концептуальні принципи дошкільної освіти є предметом наукових досліджень Т. Богданової, Т. Корнилової, С. Кулачківської, К. Стрюк та інших. Деякі питання навчання та виховання дітей дошкільного віку вивчають Л. Артемова, Т. Богданова, А. Богуш, Н. Гавриш та інші.

Особливості організаційно-управлінської діяльності адміністрації ЗДО розкривають М. Артюхов, В. Андрєєва, К. Біла, А. Троян, Л. Покроева, Є. Хриков та ін. Методичні аспекти інноваційної діяльності закладів дошкільної освіти є предметом наукових досліджень К. Крутія та Н. Маковецької.

Мета статті. Визначити основні напрями організації і управління методичною роботою у закладі дошкільної освіти.